

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET TRGO PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 35298/04)

PRESUDA

STRASBOURG

11. lipnja 2009.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Trgo protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. Christos Rozakis, *predsjednik*,

gđa Nina Vajić,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Dean Spielmann,

g. Sverre Erik Jebens,

g. Giorgio Malinverni,

g. George Nicolaou, *suci*,

i g. Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 19. svibnja 2009. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 35298/04) protiv Republike Hrvatske što ga je 11. listopada 2004. godine hrvatski državljanin, g. Fabjan Trgo („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda („Konvencija“).

2. Podnositelja zahtjeva zastupao je g. A. Nola, odvjetnik iz Makarske. Hrvatsku vladu („Vlada“) zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva posebno navodi da je povrijeđeno njegovo pravo na mirno uživanje vlasništva, budući da su mu domaći sudovi odbili priznati vlasništvo koje je stekao dosjelošću.

4. Dana 16. siječnja 2007. predsjednik Prvoga odjela odlučio je Vladu obavijestiti o prigovoru koji se odnosi na pravo vlasništva. Dana 4. rujna 2008., Vijeće je odlučilo istovremeno ispitati osnovanost, kao i dopuštenost zahtjeva (članak 29. stavak 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositelj zahtjeva je rođen 1924. godine i živi u Krilu Jesenicama.

A. Spor oko vlasništva

1. Pozadina predmeta

(a) Društveno vlasništvo i njegova pretvorba

6. Pravni sustav bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) razlikovao je dvije vrste vlasništva: privatno vlasništvo i društveno vlasništvo. Dok su vlasnici imovine u privatnom vlasništvu bili privatni pojedinci (fizičke osobe) i neke privatne pravne osobe koje su se nazivale „građanske pravne osobe“, kao što su zaklade, udruge i vjerske zajednice, imovina u društvenom vlasništvu prema službenoj doktrini nije imala vlasnika. Međutim, savezna država, njezine sastavne republike, općine kao jedinice lokalne vlasti i razne druge pravne osobe koje su se nazivale „društvene pravne osobe“, a među kojima su najvažnija bila poduzeća koja su se u to vrijeme nazivala „organizacije udruženog rada“, a kasnije „društvena poduzeća“ su tijekom socijalističkog razdoblja dobila određena kvazi-vlasnička prava na stvarima u društvenom vlasništvu, kao što je pravo korištenja, pravo upravljanja, pravo raspolaganja. Privatne osobe također su mogle steći određena prava na stvarima u društvenom vlasništvu. Osobito su brojne osobe koje su živjele u stanovima u društvenom vlasništvu imale stanarsko pravo na tim stanovima.

7. Ustav Republike Hrvatske iz 1990. godine („Narodne novine“, br. 56/1990 s kasnijim izmjenama i dopunama) priznao je samo jednu vrstu vlasništva: privatno vlasništvo. Stoga je Hrvatski sabor, kako bi se pravni sustav zemlje uskladio s Ustavom, u razdoblju između 1991. i 1997. godine donio nekoliko zakonodavnih akata s ciljem pretvorbe društvenog vlasništva u privatno vlasništvo.

8. Posebice je Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo („Narodne novine“, br. 27/1991 s kasnijim izmjenama i dopunama), koji je stupio na snagu 19. lipnja 1991. godine omogućio nositeljima stanarskog prava da pod povoljnim uvjetima otkupe svoje stanove koji su bili u društvenom vlasništvu, te tako postanu njihovi vlasnici.

9. Zakon o pretvorbi društvenih poduzeća („Narodne novine“, br. 19/1991 s kasnijim izmjenama i dopunama) koji je stupio na snagu 1. svibnja 1991. godine, propisao je da se sva „društvena poduzeća“ moraju pretvoriti u trgovačka društva, konkretno u društva s ograničenom odgovornošću ili dionička društva.

10. Dana 1. siječnja 1997. godine stupili su na snagu i Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“, br. 91/1996 od 28. listopada 1996. – “Zakon o vlasništvu iz 1996. godine”) i Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine („Narodne novine“, br. 92/1996, s kasnijim izmjenama i dopunama – “Zakon o denacionalizaciji”). Stupanjem na snagu ta dva zakona pretvorba društvenog vlasništva u privatno vlasništvo bila je u velikoj mjeri dovršena.

11. Zakon o vlasništvu iz 1996. godine propisao je da stupanjem istoga na snagu nositelji prava korištenja, upravljanja i raspolaganja na stvari u društvenom vlasništvu (vidi stavak 6. ove presude) stječu pravo vlasništva na toj stvari. U odnosu na, konkretno, trgovačka društva stvorena pretvorbom društvenih poduzeća u skladu sa Zakonom o pretvorbi društvenih poduzeća, Zakonom o vlasništvu iz 1996. godine je propisano da se već od trenutka njihove pretvorbe ta poduzeća smatraju vlasnicima društvene imovine u odnosu na koju su prethodno imali prava korištenja, upravljanja i raspolaganja (vidi članak 360. stavak 1. Zakona o vlasništvu iz 1996. godine u stavku 28. ove presude).

12. Zakon o denacionalizaciji propisao je da u odnosu na određenu imovinu koja je za vrijeme socijalizma oduzeta prijašnjim vlasnicima nacionalizacijom ili konfiskacijom te pretvorena u društveno vlasništvo treba izvršiti naknadu u naravi. Time je nekim prijašnjim vlasnicima ili njihovim nasljednicima omogućeno stjecanje vlasništva na toj imovini koja je do tada bila u društvenom vlasništvu.

(b) Stjecanje vlasništva na stvarima u društvenom vlasništvu dosjelošću

13. Zakonodavstvo bivše SFRJ, posebice članak 29. Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. godine (vidi stavak 27. ove presude), zabranio je stjecanje vlasništva na stvarima u društvenom vlasništvu dosjelošću.

14. Kod preuzimanja Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. godine u hrvatski pravni sustav 8. listopada 1991. godine, Sabor je stavio izvan snage tu odredbu (vidi stavak 27. ove presude).

15. Slijedom toga, novi Zakon o vlasništvu iz 1996. godine je u članku 388.(4) propisao da se u rok za stjecanje dosjelošću nekretnina koje su na dan 8. listopada 1991. godine bile u društvenom vlasništvu računa i vrijeme posjedovanja proteklo prije toga dana (vidi stavak 28. ove presude).

16. Slijedom nekoliko prijedloga za ocjenu ustavnosti koje su podnijeli bivši vlasnici imovine koja je bila oduzeta tijekom socijalizma, Ustavni sud Republike Hrvatske je 8. srpnja 1999. prihvatio inicijativu i odlučio pokrenuti postupak za ocjenu ustavnosti članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine (odluke br. U-I-58/1997, U-I-235/1997, U-I-237/1997, U-I-1053/1997 i U-I-1054/1997 od 8. srpnja 1999., „Narodne novine“, br. 80/1999 od 30. srpnja 1999.).

17. Dana 17. studenog 1999. godine, Ustavni sud je ukinuo članak 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine (odluke br. U-I-58/1997, U-I-235/1997, U-I-237/1997, U-I-1053/1997 i U-I-1054/1997 od 17. studenog 1999., „Narodne novine“, br. 137/99 od 4. prosinca 1999.). Presudio je da osporavana odredba ima povratno djelovanje sa štetnim posljedicama na prava trećih osoba te da je stoga neustavna.

Mjerodavni dijelovi odluke Ustavnog suda glase:

ODLUKA

I.

Odredbe članka ... 388. stavka 4. [Zakona o vlasništvu iz 1996. godine] se ovime ukidaju.

II.

...

Obrazloženje

I.

Predlagatelji smatraju da osporavana odredba ide za tim da razni korisnici imovine koji su ju koristili bez ikakve osnove, sada tu imovinu steknu u vlasništvo, da ih se pogoduje na štetu [bivših] vlasnika kojima je oteta u komunizmu... Također navode da nije moguće priznati retroaktivnu dosjelost.

...

Prijedlog [za ocjenu ustavnosti] je osnovan.

Osporena odredba jednom faktičnom stanju daje jednu uobičajenu kvalitetu i za ono vrijeme, kad je ta kvaliteta bila zakonom izrijekom isključena.

Naime, u članku 29. [Zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima iz 1980. godine] bilo je propisano da se na stvari u društvenom vlasništvu pravo vlasništva ne može steći dosjelošću. Ta je odredba stavljena izvan snage člankom 3. [Zakona o preuzimanju Zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima iz 1980. godine] (...), pa su sve nekretnine koje su do donošenja [novog] Ustava [iz 1990. godine] bile društveno vlasništvo, bez obzira na njihov status u prijelaznom periodu i glede [stjecanja vlasništva temeljem] dosjelosti došle pod opći režim.

S obzirom na to da stavljanje izvan snage u konkretnom slučaju, prema stajalištu Suda, znači samo ukidanje (*ex nunc*), a ne i poništavanje (*ex tunc*), valja zaključiti da se vrijeme posjedovanja stvari u društvenom vlasništvu do 8. listopada 1991. (dan stupanja na snagu Zakona o preuzimanju [Zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima iz 1980. godine]) ne može računati u dosjelost...

Naime, posjednici stvari za koje je stjecanje dosjelošću bilo izrijekom zakonom isključeno, znali su da stvar nije sposobna za [stjecanje vlasništva] dosjedanje[m], a znali su to i ovlaštenici [raznih] prava (upravljanja, raspolaganja, korištenja) na istoj stvari, pa nisu protiv opasnosti gubitka stvari zbog dosjedanja posjednika, niti morali koristiti odgovarajuća pravna sredstva. Stoga bi se u primjeni osporene odredbe moglo dogoditi da netko tko je imao neko imovinsko pravo, to pravo izgubi, što Ustav dopušta samo iznimno i uz naknadu.

Osim toga, osporena odredba omogućuje stjecanje vlasništva određenih stvari dosjelošću već i prije no što su rokovi dosjedanja za te stvari i počeli teći, i to upravo kad se [istovremeno] za mnoge bivše stvari u društvenom vlasništvu, rokovi dosjelosti produžuju (stvari u vlasništvu Republike Hrvatske, županija i jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne samouprave i uprave...

[Zbog navedenog], Sud ocjenjuje da osporena odredba u materijalnom smislu [materijalna neustavnost] nije u suglasnosti s najvišim vrednotama [ustavnog poretka] jednakosti, nepovredivosti vlasništva i vladavine prava iz članka 3. Ustava, i jamstva prava vlasništva iz članka 48. stavka 1. Ustava.

Nadalje, Sud zaključuje da osporena odredba ima povratno djelovanje, zbog čega ocjenjuje da ona nije u suglasju ni s odredbom članka 90. stavka 2. Ustava

...

..., Sud zaključuje da prilikom utvrđivanja povratnog djelovanja predmetne odredbe članka 388. stavka 4. [Zakona o vlasništvu iz 1996.], nije proveden postupak propisan Poslovnikom Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora

Prema stajalištu Suda, kada zakonodavac [u zakonodavnom postupku] povrijedi način svojega rada koji je sam sebi propisao... ..propis koji je donijet na takav nepropisan način, nije u skladu s [načelom] vladavine prava iz članka 3. Ustava.

To nadalje znači da ... [osporavana odredba] ni u formalnom smislu nije u suglasju s odredbom članka 90. stavka 2. Ustava [formalna neustavnost].

2. Postupak u konkretnom predmetu

18. Godine 1997. podnositelj zahtjeva je pokrenuo građanski postupak pred Općinskim sudom u Makarskoj protiv općine Podgora i države, tražeći da se utvrdi kako je on vlasnik određenih čestica te njihov upis na njegovo ime u zemljišnu knjigu. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da je vlasnik predmetne imovine bio njegov pokojni ujak kojem je to konfiscirano od strane socijalističkih vlasti 1949. godine. Pokojna majka podnositelja zahtjeva bila je u posjedu tog zemljišta od 1953. godine, a podnositelj zahtjeva nastavio je biti posjednik nakon njezine smrti 16. veljače 1992. godine. Budući da je propisano razdoblje za stjecanje vlasništva dosjelošću proteklo, podnositelj zahtjeva je tvrdio da je stekao vlasništvo tog zemljišta.

19. Dana 16. veljače 2001. godine Općinski je sud presudio u korist podnositelja zahtjeva i naložio da se isti upiše u zemljišnu knjigu kao vlasnik imovine. Sud je presudio:

"Utvrđenjem da je unatoč formalnoj uknjižbi u zemljišnim knjigama, majka tužitelja bila savjesni posjednik predmetnih nekretnina, valjalo je utvrditi je li ovaj posjed bio kroz zakonski potrebno vrijeme za stjecanje dosjelošću.

Nakon brisanja čl. 29. Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima moguće je postalo stjecanje prava vlasništva dosjelošću na nekretninama u društvenom vlasništvu, time da se po čl. 388. st. 4. Zakona o vlasništvu iz 1996. rok za stjecanje dosjelošću nekretnina koje su na dan 8. listopada 1991. bile u društvenom vlasništvu, računa i vrijeme posjedovanja prije tog dana.

Odredba st. 4. čl. 388. ZV ukinuta je odlukom Ustavnog suda ..., što znači da je ova odredba sve do njena ukidanja bila na snazi, dakle sve do potkraj 1999. godine...

Za stjecanje prava vlasništva dosjelošću na nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske sukladno čl. 159. st. 4. ZV potrebno je dvostruko vrijeme od onoga iz st. 2. i

3. rečenog članka što znači da je u odnosu na predmetne nekretnine potreban savjesni neprekinuti nesmetan posjed kroz razdoblje 40 godina da bi se na istima steklo pravo vlasništva dosjelošću.

Uzev u obzir da je ...tužitelj preko svoje majke u posjedu predmetnih nekretnina do tad bio neprekinuto od 1953., zaključiti je da je isti stekao dosjelošću vlasnost predmetnih nekretnina ...”

20. Nakon što su obje tužene strane uložile žalbu, Županijski sud u Splitu je dana 18. lipnja 2004. godine ukinuo prvostupanjsku presudu i odbio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva po sljedećim osnovama:

“Naime, između parničnih stranaka nije sporno da je:

- pravnom predniku tužitelja...izvršena konfiskacija spornih nekretnina 1949. godine;
- da je temeljem odluke o konfiskaciji tuženik upisan u zemljišne knjige;
- da se tužitelj, odnosno njegov pravni prednik nalazio u neprekidnom posjedu od 1953. do danas.

Pogrešna je tvrdnja suda prvog stupnja da je tužitelj stekao pravo vlasništva dosjelošću na spornim nekretninama jer on i njegov prednik su bili u neprekidnom posjedu od 1953. godine do danas, pozivom na odredbu članka 388. stavak 4. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima iz 1996., koje odredbe su ukinute odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske...Ovom odlukom Ustavni sud Republike Hrvatske izrazio je stav da protuustavnost ukinutog propisa postoji i prije njenog ukidanja, dakle, već od njegovog stupanja na snagu, što i ovaj sud prihvaća. Dakle, bez obzira što je odredba članka 388. stavak 4. ZV bila na snazi do objave odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske u Narodnim novinama, odluka se nije mogla temeljiti na protuustavnoj odredbi.”

21. Podnositelj zahtjeva je podnio ustavnu tužbu protiv te presude, tvrdeći da su, *inter alia*, povrijeđena njegova vlasnička prava. Dana 3. ožujka 2005. godine, Ustavni sud je odbio tužbu podnositelja zahtjeva, nalazeći da:

“Tijekom...postupka...Ustavni sud je utvrdio da je (drugostupanjska presuda) donesena primjenom mjerodavnog materijalnog prava, a pravna stajališta drugostupanjskoga suda su valjano obrazložena, te stoga podnositelju nije povrijeđeno ustavno jamstvo prava vlasništva i prava nasljeđivanja.”

B. Ponavljanje kaznenog postupka

22. Godine 1994. podnositelj zahtjeva je zatražio ponavljanje kaznenog postupka koji je završio 1945. godine i u kojem je njegov ujak bio osuđen.

23. Dana 14. listopada 2003. godine Županijski sud u Splitu utvrdio je da je zahtjev podnositelja zahtjeva nedopušten, nalazeći da isti nije imao pravo podnijeti takav zahtjev. Po uloženoj žalbi, Vrhovni sud Republike Hrvatske je 18. veljače 2004. godine potvrdio prvostupanjsku odluku.

24. Naknadno, 30. lipnja 2004. godine, Ustavni je sud utvrdio da je ustavna tužba podnositelja zahtjeva nedopuštena zbog nenadležnosti.

C. Upravni postupak za povrat oduzete imovine

25. Dana 5. svibnja 1997. godine, podnositelj zahtjeva podnio je zahtjev nadležnom upravnom tijelu, tražeći povrat navedenih čestica koje su socijalističke vlasti konfiscirale njegovom pokojnom ujaku 1949. godine. Pritom se pozvao na Zakon o denacionalizaciji. Čini se da je postupak kasnije prekinut, te da je formalno još uvijek u tijeku.

II. MJERODAVNO NACIONALNO PRAVO I PRAKSA

A. Zakon o Ustavnom sudu

26. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske iz 1999. godine, („Narodne novine“, br. 99/1999 od 29. rujna 1999. koji je stupio na snagu 24. rujna 1999. godine – “Zakon o Ustavnom sudu”), izmijenjen i dopunjen Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske iz 2002. godine („Narodne novine“, br. 29/2002 od 22. ožujka 2002. koji je stupio na snagu 15. ožujka 2002.), u svojim mjerodavnim dijelovima glasi:

Članak 53.

“(1) Ustavni sud će ukinuti zakon ili pojedine njegove odredbe ako utvrdi da nisu suglasni s Ustavom...

(2) Ukinuti zakon odnosno ukinute zakonske odredbe prestaju važiti danom objave odluke Ustavnog suda [tj. *ex nunc*] u »Narodnim novinama« ako Ustavni sud ne odredi drugi rok.

(3) ...”

Članak 56.

“(1) Pravomoćna presuda za kazneno djelo utemeljena na odredbi zakona koja je ukinuta zbog nesuglasnosti s Ustavom ne proizvodi pravne učinke od dana stupanja na snagu odluke Ustavnog suda o ukidanju odredbe zakona na temelju koje je presuda donesena i može se izmijeniti odgovarajućom primjenom odredaba o ponavljanju kaznenog postupka.

(2) Svaka fizička i pravna osoba koja je Ustavnom sudu podnijela prijedlog za ocjenu suglasnosti pojedine odredbe zakona s Ustavom, odnosno pojedine odredbe drugog propisa s Ustavom i zakonom, a Ustavni sud njezin prijedlog prihvati i ukinu odredbu zakona, odnosno odredbu drugog propisa [*ex nunc*], ima pravo podnijeti zahtjev nadležnom tijelu za izmjenu pravomoćnoga pojedinačnog akta kojim joj je povrijeđeno pravo, a koji je donesen na temelju ukinute ... odredbe ... odgovarajućom primjenom odredaba o ponavljanju postupka.

(3) ...

(4) [Zahtjev za ponavljanjem postupka] iz stavka 2. i 3. ovoga članka može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objave odluke Ustavnog suda u »Narodnim novinama«.

(5) U postupcima u kojima o pravnoj stvari, do dana stupanja na snagu odluke Ustavnog suda kojom se ukida zakon, odnosno poništava ili ukida drugi propis ili pojedina njihova odredba, nije pravomoćno odlučeno, a taj se zakon, odnosno drugi propis neposredno primjenjuje u toj pravnoj stvari, ukinuti zakon, odnosno poništeni ili ukinuti drugi propis ili njihova ukinuta ili poništena odredba neće se primjenjivati od dana stupanja na snagu odluke Ustavnog suda.“

B. Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. godine

27. Članak 29. Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 6/1980 i 36/1990, koji je stupio na snagu 1. rujna 1980. – “Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. godine”) propisao je da se vlasništvo na stvarima u društvenom vlasništvu ne može steći dosjelošću.

Članak 3. Zakona o preuzimanju zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima (Narodne novine Republike Hrvatske, br. 53/1991 od 8. listopada 1991.) stavio je izvan snage članak 29. Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima.

C. Zakon o vlasništvu iz 1996. godine

28. Mjerodavni dio Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“, br. 91/1996 od 28. listopada 1996. godine koji je stupio na snagu 1. siječnja 1997. - “Zakon o vlasništvu iz 1996. godine”) koji je bio na snazi u predmetnom trenutku, glasi:

Dio treći

PRAVO VLASNIŠTVA

...

Glava 6.

STJECANJE VLASNIŠTVA

Pravni temelji stjecanja

Članak 114.

“(1) Vlasništvo se može steći na temelju pravnoga posla, odluke suda, odnosno druge nadležne vlasti, nasljeđivanjem i na temelju zakona.”

Stjecanje [vlasništva] na temelju zakona...

...

(d) Stjecanje dosjelošću**Članak 159.**

“(1) Dosjelošću se stječe vlasništvo stvari samostalnim posjedom te stvari ako taj ... neprekidno traje zakonom određeno vrijeme, a posjednik je sposoban da bude vlasnikom te stvari.

(2) Samostalni posjednik čiji je posjed pokretne stvari zakonit, istinit i pošten, stječe je dosjelošću u vlasništvo protekom tri godine, a takav posjednik nekretnine protekom deset godina neprekidnoga samostalnog posjedovanja.

(3) Samostalni posjednik pokretne stvari kojemu je posjed barem pošten stječe je dosjelošću u vlasništvo protekom deset godina, a takav posjednik nekretnine protekom dvadeset godina neprekidnoga samostalnog posjedovanja.

(4) Samostalni posjednik stvari u vlasništvu Republike Hrvatske... steći će dosjelošću vlasništvo tih stvari tek pošto je njegov ... posjed neprekidno trajao dvostruko vrijeme od onoga iz stavaka 2. i 3. ovoga članka.”

Dio deveti**PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE****Glava 1.****PRETVORBA DRUŠTVENOG VLASNIŠTVA****Opće odredbe o pretvorbi****Članak 359.**

“(1) ...

(2) Pravo vlasništva i druga prava koja se steknu po odredbama ovoga Zakona o pretvorbi prava upravljanja, korištenja i raspolaganja stvarima u društvenom vlasništvu ... stečena su pod uvjetom da nisu u sukobu s pravima koja na bivšim društvenim stvarima pripadaju drugim osobama na temelju propisa o denacionalizaciji.

Pretvorba prava upravljanja, korištenja i raspolaganja [na stvarima u društvenom vlasništvu]**Članak 360.**

“(1) Pravo upravljanja, odnosno korištenja i raspolaganja na stvari u društvenom vlasništvu postalo je pretvorbom nositelja toga prava - pravo vlasništva one osobe koja je pretvorbom postala sveopći pravni sljednik dotadašnjega nositelja prava...

(2) Pravo upravljanja, odnosno korištenja i raspolaganja na stvari u društvenom vlasništvu osobe koja se do stupanja na snagu ovoga Zakona nije pretvorila u subjekt

prava vlasništva, postaje stupanjem na snagu ovoga Zakona [njezino] pravo vlasništva...

(3) Odredbe stavka 1. i 2. ovoga članka, na odgovarajući se način primjenjuju na sva stvarna prava.

(4) Za upise prava upravljanja, odnosno korištenja i raspolaganja [stvarima u društvenom vlasništvu] u zemljišnim knjigama ... uzet će se da su upisi prava vlasništva.”

Predmnjeve

Članak 362.

“(1) Smatra se da je vlasnik nekretnine u društvenom vlasništvu osoba koja je u zemljišnim knjigama upisana kao nositelj prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja tom nekretninom....

(2) ...”

Zaštita pretvorenih prava

Članak 363.

“(1) Osoba čije pravo vlasništva potječe od nekadašnjega prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja stvari u društvenom vlasništvu ... ima pravo na zaštitu svoga prava kao svaki vlasnik...”

...

Glava 4.

ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 388.

“(1) Stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava od stupanja na snagu ovoga Zakona prosuđuju se prema njegovim odredbama...

(2) Stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava do stupanja na snagu ovoga Zakona prosuđuju se prema pravilima koja su se primjenjivala u trenutku stjecanja, promjene i prestanka prava i njihovih pravnih učinaka.

(3) Rokovi koji su za stjecanje i prestanak stvarnih prava određeni ovim Zakonom, ako su bili počeli teći prije nego što je on stupio na snagu, nastavljaju teći u skladu s odredbom stavka 2. ovoga članka...

(4) U rok za stjecanje dosjelošću nekretnina koje su na dan 8. listopada 1991. godine bile u društvenom vlasništvu, kao i za stjecanje [drugih] stvarnih prava na tim nekretninama dosjelošću, računa se i vrijeme posjedovanja proteklo prije toga dana.”

D. Izmjene i dopune Zakona o vlasništvu iz 1996. godine, donesene 2001. godine

29. Mjerodavni dio izmjene i dopune iz 2001. godine Zakona o vlasništvu iz 1996. godine (Zakon o izmjeni i dopuni Zakona vlasništvu i drugim stvarnim pravima, „Narodne novine“, br. 114/2001 od 20. prosinca 2001. koji je stupio na snagu istog dana), a koje su donesene nakon ukidanja članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine odlukom Ustavnog suda od 17. studenog 1999., glasi:

Članak 2.

“U članku 388. iza stavka 3. dodaje se novi stavak 4. koji glasi:

‘U rok za stjecanje dosjelošću nekretnine koje su na dan 8. listopada 1991. bile u društvenom vlasništvu, kao i za stjecanje [drugih] stvarnih prava na tim nekretninama dosjelošću, ne računa se i vrijeme posjedovanja proteklo prije toga dana.’”

E. Zakon o denacionalizaciji iz 1996. godine

30. Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine („Narodne novine“, br. 92/1996, 92/1999 (ispravak), 80/2002 i 81/2002 (ispravak), koji je stupio na snagu 1. siječnja 1997. – „Zakon o denacionalizaciji iz 1996. godine“) omogućuje prijašnjim vlasnicima konfiscirane ili nacionalizirane imovine ili njihovim nasljednicima prvoga nasljednoga reda (izravni potomci i bračni drugovi) da pod određenim uvjetima traže ili povrat ili naknadu za oduzetu imovinu.

F. Zakon o parničnom postupku

31. Zakon o parničnom postupku iz 1977. godine (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 4/1977, 36/1977 (ispravak), 36/1980, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990 i 35/1991 i Narodne novine Republike Hrvatske, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 117/2003 i 84/2008, koji je stupio na snagu 1. srpnja 1977. – “Zakon o parničnom postupku”), izmijenjen i dopunjen Izmjenama i dopunama iz 2003. godine („Narodne novine“, br. 117/2003, koje su stupile na snagu 1. prosinca 2003.), u svojim mjerodavnim dijelovima glasi:

Ponavljanje postupka u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode

Članak 428.a

“(1) Kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od trideset dana od konačnosti presude Europskog suda za

ljudska prava, podnijeti zahtjev sudu u Republici Hrvatskoj koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.

(2) Postupak iz stavka 1. ovoga članka provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 1 KONVENCIJE

32. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da je *ex lege* stekao vlasništvo navedenih čestica dosjelošću na temelju članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine. Prigovorio je da je odbijanje domaćih sudova da priznaju njegovo vlasništvo u navedenom građanskom postupku – budući da je ta odredba ukinuta od strane Ustavnog suda dok je postupak još bio u tijeku – povrijedilo njegova vlasnička prava. Objasnio je da je prema nacionalnom pravu vlasništvo stečeno dosjelošću *ipso jure*, tj. kad su uvjeti bili ispunjeni te da je on te uvjete ispunio prije odluke Ustavnog suda čije odluke imaju učinak samo *ex nunc*. Pozvao se na članak 1. Protokola br. 1. Konvencije koji glasi:

“Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

33. Vlada osporava tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

34. Vlada osporava dopuštenost ovog prigovora po dvjema osnovama. Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nije iscrpio sva domaća pravna sredstva te da članak 1. Protokola br. 1 nije primjenjiv na ovaj predmet.

1. Neiscrpljenost domaćih pravnih sredstava

35. Vlada primjećuje da je podnositelj zahtjeva, osim što je pokrenuo građanski postupak radi utvrđenja svoga vlasništva predmetne imovine na

temelju članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine, pokrenuo i upravni postupak na temelju Zakona o denacionalizaciji, tražeći povrat te iste imovine koja je konfiscirana njegovom pokojnom ujaku, te da je taj postupak još u tijeku.

36. S obzirom na gore navedeno, Vlada smatra da u situaciji u kojoj podnositelj zahtjeva radi ostvarenja svojeg prava pokuša koristiti dva različita pravna sredstva dostupna na domaćoj razini, pravilo o iscrpljenosti domaćih pravnih sredstava nalaže da oba budu iskorištena do najviše razine nadležnosti. Budući da je upravni postupak radi povrata imovine prema Zakonu o denacionalizaciji još uvijek u tijeku, Vlada tvrdi da je prigovor podnositelja zahtjeva preuranjen.

37. Vlada dodaje da je Zakon o denacionalizaciji propis donesen upravo radi rješavanja problema povrata imovine oduzete tijekom socijalističkog režima. Stoga je, u prvom redu, upravni postupak na temelju tog zakona pravno sredstvo koje trebaju koristiti osobe u situacijama sličnim situaciji podnositelja zahtjeva.

38. Podnositelj zahtjeva nije komentirao ovo pitanje.

39. Za Sud je dovoljno primijetiti da su prema Zakonu o denacionalizaciji, jedine osobe koje imaju pravo na povrat imovine ili naknadu za imovinu oduzetu tijekom socijalističkog režima sami bivši vlasnici ili njihovi nasljednici u prvom nasljednom redu, tj. bračni drug prijašnjeg vlasnika i izravni potomci. Budući da je podnositelj zahtjeva samo nećak svog pokojnog ujaka, on nema pravo na povrat predmetne imovine. U skladu s tim, njegov zahtjev za povrat pred upravnim tijelima prema mišljenju Suda nema izgleda za uspjeh.

40. Iz toga slijedi da Vladin prigovor vezan uz neiscrpljenost domaćih pravnih sredstava mora biti odbijen.

2. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1

41. Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nikada nije imao „vlasništvo“ u značenju članka 1. Protokola br. 1. Konvencije. Smatra da je neosporno da on nikada nije „uživao vlasnička prava na nekretninama o kojima je riječ“. Po mišljenju Vlade, podnositelj zahtjeva imao je tek uvjetni zahtjev u odnosu na ta zemljišne čestice na temelju kojeg je smatrao da bi dosjelošću mogao steći pravo vlasništva. Međutim, prema nacionalnom pravu, podnositelj zahtjeva nije mogao imati legitimno očekivanje da će svoj zahtjev ostvariti.

42. Vlada je priznala da je u jednom trenutku zakonodavac donio odredbu na temelju koje bi podnositelj zahtjeva mogao ostvariti svoj uvjetni zahtjev da je ta odredba ostala na snazi. Međutim, tu je odredbu Ustavni sud ukinuo kao neustavnu. Prema tome, već u trenutku donošenja odluke prvostupanjskog suda, a pogotovo u trenutku kada ju je drugostupanjski sud ukinuo, podnositelj zahtjeva nije mogao imati legitimno očekivanje da će steći vlasništvo dosjelošću jer je bilo jasno da ne ispunjava potrebne uvjete za to te da prvostupanjski sud nije mogao temeljiti svoju presudu na toj odredbi.

43. Podnositelj zahtjeva se s tim ne slaže.

44. Sud ponavlja da se podnositelj zahtjeva može pozvati na povredu članka 1. Protokola br. 1 samo ukoliko su osporavane odluke vezane uz njegovo ili njezino „vlasništvo“ u smislu te odredbe. „Vlasništvo“ može biti „postojeće vlasništvo“ ili zahtjevi koji su dovoljno utemeljeni da se mogu smatrati „imovinom“. Sud je također uputio na zahtjeve u odnosu na koje podnositelj zahtjeva može tvrditi da ima barem „legitimno očekivanje“ da će isti biti ostvareni, tj. da će on ili ona steći djelotvorno uživanje vlasničkog prava (vidi, *inter alia*, presude u predmetima *Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* [GC], br. 39794/98, ECHR 2002-VII, stavak 69., i *Kopecký v. Slovakia* [GC], br. 44912/98, stavak 35., ECHR 2004-IX). Međutim, legitimno očekivanje ne postoji samo za sebe, ono mora biti povezano s vlasničkim interesom koji također i sam treba biti dovoljno utemeljen (vidi ranije citiranu presudu *Kopecký*, stavci 45.-53.). U stvarnosti je stoga pitanje za Sud ima li podnositelj zahtjeva dovoljno utemeljen zahtjev da ga štiti članak 1. Protokola br. 1.

45. Okrećući se ovom predmetu, Sud primjećuje da podnositelj zahtjeva tvrdi kako on ima pravo vlasništva na predmetnoj imovini bez intervencije sudova (vidi, obrnutom implikacijom, ranije citiranu presudu *Kopecký*, stavak 41.), dok Vlada tvrdi da on ima „zahtjev“, a ne „postojeće vlasništvo“.

46. Sud primjećuje da se prema hrvatskom pravu vlasništvo u načelu stječe dosjelošću *ipso jure* kada su ispunjeni svi zakonski uvjeti. Međutim, također primjećuje da je o pitanju je li podnositelj zahtjeva zadovoljio sve zakonske uvjete za stjecanje vlasništva dosjelošću trebalo odlučiti pred nadležnim sudovima te da mu je za djelotvorno uživanje prava vlasništva trebala deklaratorna presuda koja bi priznala njegovo vlasništvo. Sud stoga smatra da je stvarnopravni interes na koji se poziva podnositelj zahtjeva po svojoj prirodi zahtjev, te da ga se ne može smatrati „postojećim vlasništvom“ u smislu sudske prakse Suda.

47. Sud ponavlja da se tamo gdje je stvarnopravni interes po svojoj prirodi zahtjev, isti može smatrati „imovinom“ samo ako postoji dovoljna osnova za takav interes u nacionalnom pravu ili, drugim riječima, kada je zahtjev dovoljno utemeljen da bi bio ovršiv (vidi stavak 44. ove presude, kao i ranije citiranu presudu *Kopecký*, stavci 49. i 52.; i *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 9. prosinca 1994., stavak 59., Serija A br. 301-B).

48. Iz nalaza domaćih sudova (vidi stavke 19.-20. ove presude) se čini da nije bilo osporavano da su podnositelj zahtjeva i njegova majka bili u isključivom i neprekidnom *bona fide* posjedu predmetne nekretnine od 1953. godine, što znači dulje od četrdeset godina, te da je on stoga već 1993. godine ispunio zakonske uvjete za stjecanje vlasništva dosjelošću. Stoga se može zaključiti da je podnositelj zahtjeva, temeljem članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine, *ex lege* postao vlasnik predmetnog zemljišta 1. siječnja 1997. godine kada je Zakon stupio na snagu. Ta je odredba ostala na snazi sve dok ju Ustavni sud nije ukinuo gotovo tri godine kasnije. Sud

stoga smatra da je zahtjev podnositelja zahtjeva imao dovoljno osnova u nacionalnom pravu da ga se smatra „imovinom“ zaštićenom člankom 1. Protokola br. 1.

49. Slijedi da prigovor Vlade u odnosu na neprimjenjivost članka 1. Protokola br. 1. također mora biti odbijen.

50. Sud nadalje zaključuje da ovaj prigovor nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Također primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

51. Vlada je tvrdila da se u predmetu ne vidi bilo kakvo miješanje u vlasnička prava podnositelja zahtjeva. Obrazložila je da je podnositelj zahtjeva prigovorio u odnosu na drugostupanjsku presudu kojom je preinačena prvostupanjska presuda donesena u njegovu korist. Međutim, budući da nije mogao steći nikakvo pravo prema prvostupanjskoj presudi koja nije postala pravomoćna, presuda drugostupanjskog suda nije mogla predstavljati akt miješanja u njegova vlasnička prava.

52. Nadalje je tvrdila da je, čak i ako se pretpostavi da je došlo do miješanja, ono bilo opravdano kao zakonito, imalo je legitimni cilj i bilo je razmjerno. Posebice tvrde da predmet treba promatrati u kontekstu postupka povrata odnosno naknade za imovinu oduzetu tijekom socijalističkog režima, koji uključuje opsežna moralna, pravna i gospodarska razmatranja. U takvim situacijama, koje nužno uključuju postizanje ravnoteže između suprotstavljenih interesa sadašnjih korisnika imovine i osoba od kojih je ista oduzeta, država ima široku slobodu procjene. Županijski sud u Splitu se u svojoj presudi pozvao na odluku Ustavnog suda kojom je ukinut članak 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine, jer je isti omogućavao retroaktivno stjecanje vlasništva na imovini u društvenom vlasništvu dosjelošću osobama koje su bile u posjedu te imovine, bez ikakvog pravnog naslova i koje su znale da nisu mogle steći vlasništvo na njima dosjelošću. U takvim okolnostima, osporavana je odredba tako stvorila sasvim novu pravnu situaciju, dajući tim osobama povlašteni tretman u odnosu na bivše vlasnike od kojih je imovina nasilno oduzeta tijekom socijalističkog režima. Stoga je ukidanje imalo legitimni cilj zaštite prava drugih i održanja načela pravne sigurnosti. Nadalje, odluka Ustavnog suda nije bila suprotna načelu razmjernosti, budući da je država, donošenjem Zakona o denacionalizaciji, uredila pitanje povrata odnosno naknade za konfisciranu i nacionaliziranu imovinu i podnositelj zahtjeva je u okviru tog zakona trebao ostvarivati svoje pravo glede imovine koja je bila konfiscirana njegovom ujaku, što je on doista i učinio.

53. Podnositelj zahtjeva se s tim ne slaže.

2. Ocjena suda

(a) Je li došlo do miješanja u mirno uživanje vlasništva

54. U svjetlu prethodnog nalaza da je podnositeljev zahtjev dovoljno utemeljen, da bi ga se smatralo „imovinom“ zaštićenom člankom 1. Protokola br. 1, Sud smatra da odbijanje drugostupanjskog suda da prihvati taj zahtjev te time prizna vlasništvo podnositelja zahtjeva na predmetnoj imovini, bez sumnje predstavlja miješanje u njegova vlasnička prava.

55. Kako bi se nadalje utvrdilo je li miješanje bilo opravdano, treba imati na umu da podnositelj zahtjeva nije prigovorio ukidanju članka 388.(4) Zakona o vlasništvu temeljem odluke Ustavnog suda od 17. studenog 1999. godine niti razlozima za tu odluku. Umjesto toga, njegov se prigovor odnosi na to što drugostupanjski sud, za razliku od prvostupanjskog suda, nije priznao pravne posljedice koje je ta odredba već stvorila prije nego što je ukinuta, tj. da je *ex lege* stekao vlasništvo na predmetnoj imovini. Umjesto toga, Županijski sud je, po mišljenju podnositelja zahtjeva, neosnovano primijenio odluku Ustavnog suda od 17. studenog 1999. godine, protivno članku 53.(2) Zakona o ustavnom sudu. To je dovelo do odbijanja njegovog zahtjeva što prema mišljenju podnositelja zahtjeva predstavlja povredu njegovih vlasničkih prava.

56. Iako su razlozi kojima se obrazlaže primjena odluke Ustavnog suda u predmetu podnositelja zahtjeva, što je dovelo do odbijanja njegovog zahtjeva, i razlozi kojima se obrazlaže ukidanje članka 388.(4) različiti i trebalo bi ih zasebno analizirati, oni su svejedno međusobno povezani i Sud će ih ispitati zajedno kod utvrđivanja je li do miješanja došlo zbog ostvarenja cilja koji je u javnom (općem) interesu i je li miješanje bilo razmjerno tom cilju. Međutim, prvo valja utvrditi je li miješanje bilo zakonito.

(b) Je li miješanje bilo „propisano zakonom“

57. Sud primjećuje da je, kao posljedica ukidanja članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine od strane Ustavnog suda, Županijski sud u Splitu imao obvezu primijeniti odluku Ustavnog suda od 17. studenog 1999. godine u postupcima (u tijeku) pred tim sudom, u skladu sa Zakonom o Ustavnom sudu, posebice njegovim člankom 56.(5). Presuda Županijskog suda stoga je bila u skladu sa zakonom. Osim u tom ustavno-pravnom pogledu, presuda je zakonita i u građansko-pravnom pogledu, budući da se temelji na odredbama Zakona o vlasništvu iz 1996. godine koji je izmijenjen i dopunjen Izmjenama i dopunama iz 2001. godine.

(c) Je li miješanje bilo „u javnom interesu“

58. Sud primjećuje da prema članku 53.(2) Zakona o Ustavnom sudu, ukidanje zakona ili zakonske odredbe ima samo učinak *ex nunc*. Međutim, to pravilo – koje je bilo motivirano načelom pravne sigurnosti, i kojemu je cilj zaštititi stečena prava – nije apsolutno. Primjerice, to se pravilo ne primjenjuje na postupke u tijeku, tj. na situacije u kojima jedna stranka u

postupku tvrdi da je stekla određena prava na temelju zakona ili zakonske odredbe koji su bili na snazi u vrijeme pokretanja postupka, ali su kasnije ukinuti od strane Ustavnog suda prije donošenja pravomoćne odluke (članak 56.(5) Zakona o Ustavnom sudu). Cilj te odredbe nije samo zaštititi prava osoba koje su trpjele posljedice neustavnog zakona ili odredbe. Ona također odražava načelo da sudovi ne mogu odlučivati na temelju zakona ili zakonske odredbe koja je ukinuta kao neustavna.

59. U toj situaciji, kao i u situacijama predviđenima u drugim stavcima članka 56. Zakona o Ustavnom sudu, zaštita prava onih koji su pretrpjeli posljedice neustavnog zakona ili zakonske odredbe ima jaču snagu od načela pravne sigurnosti, tj. od stečenih prava onih kojima je pogodio neustavni zakon ili odredba.

60. Iz toga slijedi da miješanje u ovom predmetu, tj. presuda Županijskog suda u Splitu donesena na temelju primjene članka 56.(5) Zakona o Ustavnom sudu, služi zaštititi prava onih koji su mogli pretrpjeti posljedice primjene članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine prije nego što je isti ukinut. Posebice, kao što slijedi iz odluke Ustavnog suda, članak 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine je ukinut zbog svojih retroaktivnih učinaka i štetnih posljedica koje su iz toga proizlazile u odnosu na vlasnička prava osoba (u nastavku: „treće osobe“) koje su ta prava stekla na temelju: (a) drugih odredaba tog Zakona (kao što su, primjerice, trgovačka društva, vidi stavak 11. ove presude), (b) Zakona o denacionalizaciji (prijasnji vlasnici ili njihovi nasljednici, vidi stavak 12. ove presude) ili (c) Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (prijasnji stanari stanova u društvenom vlasništvu sa stanarskim pravima koji su otkupili svoje stanove i time postali njihovi vlasnici, vidi stavak 8. ove presude).

61. Stoga na odluku Ustavnog suda treba gledati kao na ispravak nepoštenih učinaka članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine te je ista stoga u „javnom interesu“.

(d) Razmjernost miješanja

62. Sud smatra da je pitanje koje treba utvrditi je li primjenom pravila sadržanog u članku 56.(5) Zakona o Ustavnom sudu – koje u okolnostima kao što su okolnosti koje prevladavaju u ovom predmetu prednost daje pravima osoba koje su pretrpjele posljedice neustavnog zakona ili odredbe nad pravima osoba kojima je isti pogodio – a koja je dovela do miješanja u vlasnička prava podnositelja zahtjeva, postignuta tražena poštena ravnoteža između zahtjeva općeg interesa i zahtjeva zaštite temeljnih prava pojedinca, te je li podnositelju zahtjeva nametnula nerazmjerni i prekomjerni teret (vidi, *inter alia*, *Jahn and Others v. Germany* [GC], br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01, stavak 93., ECHR 2005-...).

63. U svezi s tim, Sud ponavlja da su u situacijama kao što je situacija u ovom predmetu koja uključuje temeljitu reformu političkog, pravnog i gospodarskog sustava države tijekom prijelaza iz socijalističkog režima u demokratsku državu, nacionalne vlasti suočene s izuzetno teškom zadaćom

postizanja ravnoteže između prava različitih osoba koje taj proces pogađa. U takvim okolnostima, tuženj bi državi trebalo dati široku slobodu procjene (vidi prethodno citirani *Jahn and Others*, stavci 91.-92., i *mutatis mutandis Broniowski v. Poland* [GC], br. 31443/96, stavak 18., ECHR 2004-V).

64. Sud primjećuje da je tijekom socijalističkog režima u Hrvatskoj, tj. dulje od četrdeset godina, stjecanje vlasništva imovine u društvenom vlasništvu dosjelošću bilo izričito zakonom zabranjeno. Sud se slaže s mišljenjem Ustavnog suda da s obzirom na spomenutu zabranu osobe koje su uživale određena prava u odnosu na stvari u društvenom vlasništvu (vidi stavak 6. ove presude) u razdoblju socijalizma nisu imale potrebu ostvarivati ta prava s jednakom odlučnošću niti koristiti odgovarajuća pravna sredstva kako bi zaštitili ta prava u odnosu na posjednike koji mogu steći vlasništvo dosjelošću kao kada ta zabrana ne bi bila postojala. Stoga je zakonodavac donošenjem članka 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine zapravo donio retroaktivni propis, budući da je prijašnjem ponašanju pridružio pravne posljedice koje mu u mjerodavno vrijeme nisu mogle biti pridružene. Učinivši to, propustio je pružiti priliku osobama koje su uživale prava na starima u društvenom vlasništvu da prilagode svoje ponašanje.

65. U tom kontekstu domaća su tijela, nastojeći postići ravnotežu između suprotstavljenih interesa, zauzela stajalište da sama činjenica da su posjednici imovine u društvenom vlasništvu tijekom kratkog vremenskog razdoblja, kraćeg od tri godine (između 1. siječnja 1997. godine, dana stupanja na snagu Zakona o vlasništvu iz 1996. godine i 17. studenog 1999. godine, dana ukidanja članka 388.(4) tog Zakona od strane Ustavnog suda) imali pravnu priliku postati vlasnicima te imovine temeljem dosjelnosti, nije dovoljna da prevagne nad pravima i interesima trećih osoba (vidi stavak 60. ove presude) na toj imovini. Bilo kakvo drugo mišljenje značilo bi dopustiti da članak 388.(4) nastavi postojati i proizvoditi posljedice čak i nakon što je ukinut kao neustavan te da time djelotvorno spriječi te treće osobe od ostvarivanja njihovih zakonski priznatih prava na imovini u društvenom vlasništvu.

66. Okrećući se konkretnim okolnostima ovog predmeta, Sud primjećuje da su domaći sudovi utvrdili: (a) da je vlasnik predmetnog zemljišta bio pokojni ujak podnositelja zahtjeva, (b) da je isto bilo konfiscirano 1949. godine od socijalističkih vlasti i da je od tada kao vlasnik istog upisana država, (c) da je majka podnositelja zahtjeva bila u posjedu zemljišta od 1953. godine, kao što je to nastavio biti i podnositelj zahtjeva nakon njezine smrti 16. veljače 1992. godine. Nema naznaka da je bilo tko, osim same države, stekao bilo kakva prava na tom zemljištu tijekom socijalizma ili da je bilo koja (treća) osoba (vidi stavak 60. ove presude), osim samog podnositelja zahtjeva (vidi stavak 25. ove presude) ikada zahtijevala bilo kakva prava u odnosu na to zemljište. Sud stoga smatra da zabrinutosti koje su potaknule Ustavni sud da ukine članak 388.(4) Zakona o vlasništvu iz 1996. godine nisu prisutne u predmetu podnositelja zahtjeva. Ta je odredba

ukinuta kako bi se zaštitila prava trećih osoba, dok u predmetu podnositelja zahtjeva nisu bila uključena bilo kakva prava trećih osoba.

67. U tim okolnostima, Sud smatra da podnositelj zahtjeva koji se razumno oslonio na zakonodavstvo koje je kasnije ukinuto kao neustavno ne bi trebao – s obzirom na izostanak bilo kakve štete u odnosu na prava drugih osoba – snositi posljedice greške koju je počinila sama država, donijevši takav neustavan propis. Zapravo, kao posljedica njegovog ukidanja, vlasništvo imovine koje je podnositelj zahtjeva stekao dosjelošću na temelju odredbe koja je kasnije ukinuta kao neustavna, vraćeno je državi kojoj je time pogodovala njezina vlastita greška. U svezi s tim, Sud ponavlja da rizik bilo kakve greške koju su počinila državna tijela mora snositi država te da se greške ne smiju ispravljati na trošak dotičnog pojedinca, posebice kada ne postoji drugi suprotstavljeni privatni interes (vidi *Gashi v. Croatia*, br. 32457/05, stavak 40., 13. prosinca 2007. i *Radchikov v. Russia*, br. 65582/01, stavak 50., 24. svibnja 2007.).

68. Stoga je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1.

II. DRUGE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

69. Podnositelj zahtjeva je također prigovorio odlukama domaćih sudova da ne dozvole ponavljanje kaznenog postupka u kojem je njegov ujak bio osuđen. On se pozvao na članke 2., 6., 7., 9., 10., 13. i 14. Konvencije koji propisuju pravo na život, pravo na pošteno suđenje, da nema kazne bez zakona, slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, slobodu izražavanja, pravo na djelotvoran pravni lijek i zabranu diskriminacije u odnosu na uživanje prava zajamčenih Konvencijom.

70. Sud ponavlja da se prema utvrđenoj sudskoj praksi tijela Konvencije članak 6. ne primjenjuje na postupke vezane uz ponavljanje kaznenog postupka (vidi, primjerice, *Carlotta v. Italy*, br. 22420/93, odluka Komisije od 20. svibnja 1997., Odluke i izvješća (DR) 89-B, str. 27). Nadalje primjećuje da ostali prigovori nisu vezani uz miješanje u prava podnositelja zahtjeva zajamčena Konvencijom. Slijedi da je taj dio zahtjeva nespojiv *ratione materiae et personae* s odredbama Konvencije u smislu članka 35. stavka 3. te da ga treba odbiti u skladu s člankom 35. stavkom 4.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

71. Članak 41. Konvencije propisuje:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

1. Tvrdnje stranaka

72. Podnositelj zahtjeva potražuje 15.000 EUR na ime naknade materijalne štete pretrpljene zbog nezakonite konfiskacije i nemogućnosti korištenja svoje imovine kao rezultat toga. Također potražuje 15.000 EUR na ime nematerijalne štete.

73. Vlada osporava te zahtjeve. Vlada tvrdi, konkretno, da podnositelj zahtjeva nema pravo na bilo kakvu naknadu materijalne štete zbog navodne nemogućnosti korištenja svoje imovine, budući da nije sporno da je u stvarnosti koristio predmetno zemljište.

2. Ocjena Suda

(a) Materijalna šteta

74. Glede zahtjeva za naknadu materijalne štete, Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva tijekom cijelog postupka pred domaćim tijelima i pred Sudom tvrdio da su on i njegova pokojna majka bili u neprekidnom posjedu predmetnog zemljišta od 1953. Budući da je to tako, Sud ne može prihvatiti njegovu tvrdnju da nije bio u mogućnosti koristiti zemljište.

75. Nadalje, Sud ponavlja da presuda u kojoj utvrdi postojanje povrede nameće tuženoj državi pravnu obvezu da stane na kraj povredi i osigura odštetu za njezine posljedice. Ako nacionalno pravo ne dopušta – ili dopušta tek djelomičnu odštetu – članak 41. ovlašćuje Sud da povrijeđenoj stranci prema potrebi dodijeli primjerenu naknadu (vidi *Iatridis v. Greece* (pravedna naknada) [GC], br. 31107/96, stavci 32.-33., ECHR 2000-XI). U svezi s tim, Sud primjećuje da podnositelj zahtjeva u skladu s člankom 428.a Zakona o parničnom postupku može podnijeti zahtjev za ponavljanje parničnog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije. S obzirom na prirodu prigovora podnositelja zahtjeva na temelju članka 1. Protokola br. 1 i razloge zbog kojih je utvrdio povredu tog članka, Sud smatra da je u ovom predmetu najprimjereniji način popravljivanja posljedica te povrede ponavljanje postupka na koji se prigovor odnosio. Budući da slijedi da domaće pravo dopušta takvu odštetu, Sud smatra da nije pozvan dodijeliti podnositelju zahtjeva bilo koji iznos na ime materijalne štete.

76. U svjetlu prethodnih razmatranja, Sud odbija zahtjev podnositelja zahtjeva za naknadom materijalne štete.

(b) Nematerijalna šteta

77. Glede zahtjeva za naknadu nematerijalne štete, Sud smatra da utvrđivanje povrede članka 1. Protokola br. 1 Konvencije samo po sebi predstavlja dostatnu pravednu naknadu u ovim okolnostima.

B. Troškovi i izdaci

78. Podnositelj zahtjeva također potražuje 1.000 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i 2.000 EUR na ime troškova nastalih pred Sudom.

79. Vlada se nije očitovala po ovom pitanju.

80. Sud primjećuje da podnositelj zahtjeva nije podnio bilo kakve mjerodavne popratne dokumente kojima bi dokazao nastanak bilo kakvih troškova, iako je bio pozvan to učiniti. Iz toga slijedi da nije ispunio zahtjeve definirane Pravilom 60 stavkom 2. Sudskog poslovnika. Sud stoga odbija njegov zahtjev za naknadom troškova i izdataka (Pravilo 60 stavak 3.).

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *proglašava* prigovor koji se odnosi na pravo vlasništva dopuštenim, a ostatak zahtjeva nedopuštenim;
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. Konvencije;
3. *presuđuje* da utvrđivanje postojanja povrede samo po sebi predstavlja dostatnu pravednu naknadu nematerijalne štete koju je podnositelj zahtjeva pretrpio;
4. *odbija* ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednom naknadom.

Søren Nielsen
Tajnik

Christos Rozakis
Predsjednik